

بهریه‌ککه‌وتنه‌ شاراوه‌کانی‌ سهدر و چوارچیوهی‌ هاوئا‌هه‌نگی

02-08-2022

نووسه‌ره‌کان

د. یاسین‌ ته‌ها

کورت‌ه : ئالوزیه‌کانی‌ نیو‌ مالی‌ شیعه‌ و به‌ریه‌ککه‌وتنه‌کانی‌ دوو‌ جه‌مسره‌ سیاسیه‌که‌ی‌ شیعه‌ی‌ عێراق

لەپاش كەشانهوێ سەدر لە پەرلەمان (15 حوزەیرانی 2022)، لایەنەکانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی شیعە، ھەر لێكدانەوہەبەکیان بۆ بربارەكە ھەبووبیت، بە كەردەیی وەھا مامەلەیان كرد كە ركبەرە سەرەكییەكەیان چۆكى داداوە و گۆرەپانی بۆ چۆل كر دوون، ھەر لەم مێنەبەشدا بەخێرای و لە دانیشتنێكى ئاساییدا 73 كورسییەكەى پەرلەمانتارەكانیان پركردەوہ، بەدواشیدا محەممەد شىع سودانى یان بەرێژكرد كە پێشتر و لەسەر ووبەندى خۆپیشاندانەكانى تشرین، سەدر قیتۆى لەسەرى دانابوو (2020)، ئەمەش ئۆقرەى لە سەدر بڕى و بەدوایدا لایەنگرەكانى ئارەدە سەر پەرلەمان.

بەلای سەدرەوہ ھەر بەرەوپێشچوونێكى چوارچۆیە شیعە لە پروسە سیاسییەكە، لە ئاھامادەیی رەوتەكەیدا، جگە لەوہى پەيامى بزاركردن و ھەراسانكردنە، مەترسییەكى كەورەشە لەسەر داھاتووی پڕۆژە سیاسییەكەى. چونكە بەگۆرەى ئەزموونەكانى پێشوو، بەشى زۆرى كاریگەرى لە عێراق لە سایەى بەشداریكردن لە دەسەلات و پركردنەوہى جومگەكانى دەولەت بەدەست دیت ئەك لەرپى بوون بە ئۆپوزىسۆن. ھەر وەھا ھێشتا لەژێر كاریگەرى پەرچەكردار و شوكى ئەو لەمپەراندە دەژى كە بۆ حكومەتى "زۆرینەى نیشتمانى" و كاندیدكردى جەعفەر سەدر دروست كران و، ئیستاش بە پەكخستنى پڕۆژەكانى چوارچۆیە هاوئاھەنگى شیعە تۆلەى خۆى دەكاتەوہ.

بەئەگەرى زۆر، حكومەتى نوێى چوارچۆیە هاوئاھەنگى دەست بۆ یاسای ھەلبژاردن دەبات كە پێشتر دادگای فیدرالى راسپاردەى ھەبە بۆ ھەمواركردنەوہى، لەوانەبە ئەمەش رێگربیت لەوہى جارێكى دیکە سەدریبەكان بەم جۆرەى ئیستا ببینەوہ بەكەم لە بازنە شیعەكان، ئەمەش بۆ سەدریبەكان مەسەلەبەكى زۆر جێگە باخ و گرنگە چونكە لە خولى پێشوو (چوارەم) كارى زۆریان لەسەر یاسای ھەلبژاردن و دابەشكردى بازنەكانى و پێكھێنانى كۆمسیۆنەكەى كر دووہ. دەستكارىكردى نیشیان لە نەبوونى ئەواندا بە دلنایى لە بەرژەوہندیان نابیت، ئەمەش بەكێكە لە ناكۆكییە ھەرە شاراوہەكانى نیوان سەدر و چوارچۆیە هاوئاھەنگى.

سەدریبەكان بەرگەى ئەوہ ناگرن، ركبەرەكانیان حكومەت پێكھێنن و تا سالى 2025 كە وادەى یاسای ھەلبژاردنە، ئەمانیش لەسەر كورسى یەدەگ لە چاوەرپوانى و تەماشاكردندا بن، بۆیە چارى دیکەیان نیبە جگە لە سەپاندنى قوناعى راکوزەر كە چاوەرپوانیبەكە كورت بكاتەوہ بۆ دەورووبەرى سالىك یان شتىك زياتر، بۆ ئەوہى ئەمانیش بەھیز و گوتارىكى نوێە بەگەرنەوہ بۆ پەرلەمان.

محەممەد شىع سودانى بە دەستە گولى مالیکى دادەنریت، بەلام لە پاش پالوتنەكەى لەلایەن چوارچۆیە هاوئاھەنگى و پاش ئەوہى مالیکى تووشى لیکەوتەى تۆمارە دەنگیبەكانى بوو، بە پلەى یەكەم عەسایب كەوتنە بانگەشەكردن بۆ حكومەتە چاوەرپوانكرەوہكەى و مەرجى وەزیرەكانیشیان راگەیاندا. ھەر لەو بەینەشدا قەیس خەزەلى گوتى "ھەناسەى زەھرا لە كۆبوونەوہى بەرێژكردى سودانى ئامادەبوو"، ئەمەش بۆ سەدریبەكان دووجار ھەراسانكەرە، لەلایەك عەسایب بالیکى جابووەوہن. پێشتریش زۆرجار سەدر باسى لەوہ كر دووہ ئەوانەى لەسەر شانى ئەو ھەلكشاوون و دواتر بەجیان ھێشتوون، خەلكانى سەپلەو بەد رەفتارن، ھەر وەھا ھەردوولایان لەسەر میراتى محەممەد سادق سەدر شەریانە، ئیستاش دەیانەویت پیرۆزى و حیاكەتە مەزھەبى و ئاینیبەكان بەن. لە كاتێكدا سەدریبەكان عەسایبىان پى نەشەرعیبە و بە پاشكۆ و خیانەتكاریان دەزانن.

بە پركردنەوہى كورسییەكانى سەدر و دیارىكردى كاندیدى سەرۆكەزیران، چوارچۆیە هاوئاھەنگى ھەنگاویك چوونە پێش و چەند خالىكیان لەسەر سەدر تۆماركرد، بەلام ئەویش لە بەرامبەردا بە داگیردى ناوچەى سەوز و پەرلەمان یاریبەكەى بەكسان كردەوہ، ئیستاش قوڵ بادانى ھەردوولا لەسەر توانای درێژەدان بە ئارەزایەتیبەكان و بەكارھێنانى كارتەكانى گوشارە لە دژى بەكتر.

سەدر ھەموو ئەو بۆچوونەى سەلماند كە بەبى ئەو ھېچ یاریبەكەى سیاسى لە عێراق سەرنەگرتیت، بەلام ئاروونى زۆر لە داواكاریبەكانى ھەبە و ئاستەكەى ھێندە بەرزكردووەتەوہ كە ئەگەرى لیکگەپشتنى دوور خستووەتەوہ. لە بەرامبەرىشدا چوارچۆیە هاوئاھەنگى ھەولیان دا كارتى شەقام رابكێشن و ئەمەش دۆخى شیعەى خستە بەر مەترسى پێكدادان. بۆیە ناچار، بەزویى و بەشێوہبەك كوتایان پى ھینا بۆ كاتى دیکە و ئامازەبەكەى بەھیزیان دا كە ھەروا بەئاسانى تەسلىم نابن.

لە ئاسۆى نزیكدا چارەسەرى مامناوہند بۆ كێشەى سەدر و لایەنە شیعە ركبەرەكانى دیار نیبە، بەلام ئەگەرى خزانى دۆخەكەش بۆ شەرى ناوخۆبى شیعە شیعە زۆر بەھیز نیبە، چونكە ئەوہ بەكسانە بە خەسارى ئێران و شلبوونى مشتى شیعە بەسەر حوكمرانى عێراق. جگە لەوہش، ھەموولایەكیان لە خێر و بێرى پەيكەرى ھىلاكى دەولەتى عێراقدا ھاوبەشن، لەوہش تێدەگەن بەشەرى ناوخۆبى تەر و وشك پێكەوہ دەسووتین، تا مەرجەعیبەتى شیعەش ھەبى شتىكى چاوەرپوانكرەوہ كە لە ئەگەرىكى وەھا رێگر بیت. ئەمە جگە لە كارتێكەرە دەرەكیبەكانى پەبوەست بە دۆخى عێراق.

ھەندىك چارەسەر لەبەردەستدان بۆ قەیرانى ئیستای شیعە لە بەغدا، سەرچەمیشیان پێداگرن لەسەر كورتكردنەوہى تەمەنى خولى پێنجەم بۆ ئەوہى سەدریبەكان لە پەراویز نەمێننەوہ، بەلام سەرگرتنى داواكاریبەكانى سەدریش بۆ قەلپكردنەوہى یاریبەكە سەقفىكى بەرز و قورسە، كۆتا ھەولیش بۆ كۆنترۆلكردنى بپار لە عێراق لەسەردەستى مالیکى، بە كەوتنى سێپەكى عێراق و مالىزانیبەكانى پاش

داعش كۆتايى ھات، ھەر كەسى ديكەش ھەمان ھەول بەدات رەنگە ھەر كارەسات و تېكچوونى بارودۇخى بەدوادا بېت چونكە عىراق پاروويەكى گەورەترە لە سەرجم ئەو كارەكتەرانى ئىستا لە ناخۇدا ھەن، ھىچ ھىز و لايەنكى شىعەكانىش ئەوئەندە زۆرىنە نىن كە بتوانن بالادەستى خۇيان بسەپىنن.